

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

'ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ'

ΚΑΤΕΡΙΝΑ Κ. ΔΕΜΕΤΖΟΥ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ Δ' ΕΞΑΜΗΝΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή
2. Σύγχρονη Πραγματικότητα
3. Πρώτη πτυχή ιδιωτικής ζωής- Το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (Σ9)
4. Δεύτερη πτυχή- Το άσυλο της κατοικίας(Σ9)
5. Τρίτη πτυχή- Το απόρρητο της επικοινωνίας(Σ19)
6. Τέταρτη πτυχή- Η ιδιοκτησία(Σ17)
7. Πέμπτη πτυχή- Η προστασία των προσωπικών δεδομένων(Σ9Α)
8. Η προστασία της ιδιωτικής ζωής σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο
9. Επίλογος

Η ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή εντάσσεται σε μια ευρύτερη κατηγορία δικαιωμάτων, στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Τα εν λόγω δικαιώματα, η συνειδητοποίηση της αξίας τους, η οργανωμένη πάλη και ο αγώνας για τη διεκδίκησή τους και τελικά η εμφάνιση των πρώτων νομοθετικών ρυθμίσεων που τα κατοχυρώνουν και τα προασπίζουν, παρουσιάζουν μια μακρά ιστορία. Επιγραμματικά οφείλουμε να αναφερθούμε στους πιο σημαντικούς σταθμούς της ιστορίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στην αρχαιότητα ζητήματα ύπαρξης και νομοθετικής προστασίας ιδιωτικής σφαίρας καθώς και ζητήματα κατοχύρωσης αυτοτελών δικαιωμάτων έναντι και ανεξάρτητα από το γενικό πλαίσιο της πολιτικής κοινότητας, ήταν αδιανόητο να τεθούν. Ορισμένες αναφορές αρχαίων σημαντικών φυσιογνωμιών όπως του Αριστοτέλη, του Ευριπίδη και άλλων δε συνέβαλλαν καθοριστικά στη μετέπειτα εξέλιξη της ιστορίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η κρατούσα αντίληψη και το βασικό ζητούμενο στην αρχαία ελληνική αλλά και ρωμαϊκή κοινωνία αποτελούσε η ελευθερία της πόλεως έναντι του ατόμου και όχι η ελευθερία του ατόμου έναντι της πόλεως. Με τη διάδοση και την επικράτηση του Χριστιανισμού ανέκυψε το ζήτημα της ανάγκης για θρησκευτική ελευθερία, ελευθερία που απετέλεσε την πρώτη ιστορική καταβολή των ατομικών δικαιωμάτων. Βασικός σταθμός θεωρείται η υπογραφή του «Μεγάλου Χάρτη των ελευθεριών» (*Magna Charta Libertatum*) ο οποίος υπογράφηκε το 1215 μετά από τη διαμάχη ανάμεσα στο βασιλιά Ιωάννη τον Ακτήμονα αφενός και στον αρχιεπίσκοπο και τους φεουδάρχες αφετέρου, νικητές της οποίας κηρύχτηκαν οι δεύτεροι. Ο εν λόγω Χάρτης αρχικά απλώς

επιβεβαίωσε τα παραδοσιακά δικαιώματα των φεουδαρχών, στην πορεία όμως διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο για τον περιορισμό της κρατικής εξουσίας. Στην πορεία των χρόνων, τα αγγλικά κείμενα Petition of Rights(1628), Habeas Corpus Act(1679), Bill of Rights(1688) κατά τη διάρκεια του 17^{ου} αιώνα πλησιάζουν τη σύγχρονη αντίληψη περί ατομικών δικαιωμάτων. Στην Αμερική με το σύνταγμα της πολιτείας της Καρολίνας(1669) το οποίο παρουσιάζει σημαντικές επιδράσεις από τις φιλοσοφικές ιδέες του John Locke και τις θεωρίες περί φυσικού δικαίου, συντελείται για πρώτη φορά η συνταγματική κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων και συγκεκριμένα του δικαιώματος της θρησκευτικής ελευθερίας. Οι πρώτες διακηρύξεις ατομικών δικαιωμάτων τέθηκαν σε ισχύ το 1776 στην Αμερική από τις πολιτείες της Βιργινίας και της Πενσυλβανίας. Η Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (Declaration of Independence of the United States of America) δηλαδή το αμερικανικό ομοσπονδιακό σύνταγμα του 1776, δεν περιείχε στο αρχικό της κείμενο ατομικά δικαιώματα αλλά συμπληρώθηκε με τροποποιήσεις από το 1791 και έπειτα. Ορόσημο στην ιστορική πορεία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπήρξε η Γαλλική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη(Declaration des droits de l' homme et du citoyen) το 1789. Η διακήρυξη αυτή δέχτηκε σημαντική επίδραση από το αγγλικό Bill of Rights και τις υπόλοιπες αμερικανικές διακηρύξεις, από τις διδασκαλίες του John Locke και του γάλλου φιλοσόφου Jean-Jacques Rousseau και απετέλεσε πρότυπο για την κατοχύρωση ατομικών δικαιωμάτων στα άλλα ηπειρωτικά ευρωπαϊκά κράτη κατά το 19^ο αιώνα.

2. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στη σύγχρονη νομοθετική και κατ' επέκταση κοινωνική πραγματικότητα τα ανθρώπινα δικαιώματα έχουν εξέχουσα θέση. Στην Ελλάδα όλα τα συνταγματικά κείμενα από το σχέδιο του Ρήγα Βελεστινλή-Φεραίου (1797) έως το ισχύον Σύνταγμα κατοχυρώνουν, σε διαφορετικό βαθμό, τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Εκτός από το Σύνταγμα, υπάρχουν σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις, κανονιστικές διατάξεις, ρυθμίσεις κατ' εφαρμογή κοινοτικών οδηγιών που διασφαλίζουν τα δικαιώματα αυτά. Στο διεθνές σκηνικό, κατοχύρωση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πραγματοποιείται μετά το β' Παγκόσμιο Πόλεμο με σειρά συμβάσεων στο πλαίσιο του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Βασικά κείμενα στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων(ΕΣΔΑ 1977-78) και η Διακήρυξη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών(1989). Η θέση των δικαιωμάτων και η προστασία της οποίας απολαύουν, μαρτυρεί την, όσο το δυνατόν, ορθότερη λειτουργία ενός κοινωνικού κράτους και ενός κράτους δικαίου. Άλλωστε οι δημοκρατικές αρχές, από τις οποίες οφείλει να διέπεται ένα κράτος για να διεκδικεί τον τίτλο του κράτους δικαίου, εκφράζονται τόσο με τη σωστή λειτουργία του αντιπροσωπευτικού συστήματος και την τριχοτόμηση των εξουσιών όσο και με το βαθμό αναγνώρισης και προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων.

3. ΠΡΩΤΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ. ΤΟ ΑΠΑΡΑΒΙΑΣΤΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΖΩΗΣ(Σ.9).

Το ισχύον Σύνταγμα στο δεύτερο μέρος του που πραγματεύεται τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα, αναφέρεται συγκεκριμένα στην ιδιωτική ζωή καθώς ο συντακτικός νομοθέτης θεώρησε ότι το ζήτημα αυτό χρήζει

ιδιαίτερης συνταγματικής ρύθμισης και προστασίας. Η ιδιωτική ζωή ανήκει σε μια μεγαλύτερη ενότητα που ονομάζεται ιδιωτική σφαίρα του ατόμου και περιλαμβάνει τόσο την ατομική και οικογενειακή ζωή του ατόμου όσο και την κατοικία του και γενικότερα την ιδιοκτησία του καθώς επίσης και το απόρρητο της επικοινωνίας του.

Εξετάζοντας την πρώτη υποενότητα, δηλαδή το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής παρατηρούμε πως συνταγματικές διατάξεις σχετικές είναι οι εξής..Σ.9 παρ.1 εδ.2, Σ.93 παρ.2(εξαίρεση από τον κανόνα δημοσιότητας των συνεδριάσεων), Σ.19(απόρρητο της επικοινωνίας). Η οικογενειακή ζωή αναφέρεται στη συμπεριφορά και στις ενέργειες του ατόμου ως μέλος μιας οικογένειας. Αυτές οι ενέργειες είναι λάθος να θεωρήσουμε ότι περιορίζονται στα στενά πλαίσια της κατοικίας της οικογένειας, αντιθέτως μπορεί να εκδηλωθούν και εκτός αυτής. Κάθε άτομο έχει το απαραβίαστο δικαίωμα να δημιουργήσει οικογένεια και να διαμορφώσει τη ζωή του στα πλαίσια αυτής, ανενόχλητα και ανεμπόδιστα. Το Σ.21 παρ.1 αντιμετωπίζει την έννοια της οικογένειας τόσο ως ένα ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα, όσο και ως ένα θεσμό. Κατ' αρχάς οικογένεια νοείται μια κοινότητα γονέων και τέκνων ανεξάρτητα αν τα τελευταία είναι φυσικά ή υιοθετημένα, γεννημένα πριν ή μετά το γάμο ή εκτός γάμου. Οικογένεια μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν μόνο οι δύο σύζυγοι, ενώ ευρύτερα η οικογένεια μπορεί να συμπεριλαμβάνει και τους στενούς συγγενείς των συζύγων. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι ο γάμος(θρησκευτικός ή πολιτικός) δεν αποτελεί προϋπόθεση για την ύπαρξη οικογένειας. Σε αυτές, ωστόσο, τις περιπτώσεις η συνδρομή στοιχείων όπως φυσική συγγένεια, συμβίωση, αμοιβαία διατροφή κτλ είναι απαραίτητη για την απόδειξη ύπαρξης οικογενειακής ζωής. Είτε εκτός είτε εντός γάμου, η οικογενειακή ζωή είναι απαραβίαστος. Με το Σ.9 παρ.1 εδ.2 επισημαίνεται ως δικαίωμα ατομικό, καθώς η κρατική εξουσία υποχρεούται να απέχει από οποιαδήποτε σχετική

ενέργεια ενόχλησης ή παρεμπόδισης δημιουργίας και λειτουργίας της οικογένειας(απαγόρευση ή οποιοδήποτε περιορισμό στην ίδρυση οικογένειας ή στη συμβίωση-εκτός από εξαιρετικές περιπτώσεις προσωρινής κράτησης ή ποινικού κολασμού-, αντικατάσταση της γονικής μέριμνας με κρατική μέριμνα, επιβολή υποχρεώσεων σε μέλη της οικογένειας που αντίκειται στην οικογενειακή αλληλεγγύη). Βάσει του άρθρου Σ.21 παρ.1 παρουσιάζεται ως δικαίωμα κοινωνικό και ταυτόχρονα ως ένας θεσμός, υποχρεώνοντας το κράτος στη λήψη θετικών μέτρων όχι μόνο με θεσμικές παρεμβάσεις αλλά και με υλικές παροχές. Το απαραβίαστο της οικογενειακής ζωής όπως και το δικαίωμα γάμου κατοχυρώνονται ρητώς στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και το Διεθνές Σύμφωνο ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων(12 ΕΣΔΑ, 23παρ.2 ΔΣΑΠΔ). Η ιδιωτική ζωή, αφορά σε δραστηριότητα και ενέργειες του ατόμου όχι ως μέλους μιας οικογένειας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι φθάνουν μέχρι το σημείο να θεωρούνται εκδηλώσεις του δημοσίου βίου. Πάντως η ιδιωτική ζωή είναι κάτι που θα μπορούσε να ενταχθεί στο δημόσιο βίο, καθώς υπάρχουν εκδηλώσεις δημόσιας δραστηριότητας που μπορεί να θεωρούνται ότι καλύπτονται από τις προστατευτικές διατάξεις της ιδιωτικής ζωής, όπως πχ η συγκέντρωση σε ορισμένο χώρο μη προσιτό στο κοινό, κατόπιν ατομικών προσκλήσεων αυστηρώς προσωπικών. Πιο συγκεκριμένα, στοιχεία τα οποία αφορούν στην ιδιωτική ζωή είναι η υγεία του προσώπου, θρησκευτικές και ηθικές πεποιθήσεις του, οικογενειακή συμπεριφορά, ζητήματα σχετικά με το γάμο ή το διαζύγιο, η ερωτική ζωή, η μορφή του προσώπου του ατόμου-φωτογραφίες, σκίτσα-, οι φιλικές σχέσεις, η οικονομική του κατάσταση, η χρησιμοποίηση της φωνής του χωρίς τη συγκατάθεσή του κτλ. Η καθιέρωση του επαγγελματικού απορρήτου(371 ΠΚ) και το απαραβίαστο της ελεύθερης ανταπόκρισης(Σ.19) συμπληρώνουν την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Ωστόσο δε θα ήταν ορθό να υπαγάγουμε στην έννοια της ιδιωτικής ζωής

θέματα όπως ο ατομικός και οικογενειακός προϋπολογισμός, ο τρόπος διαβίωσης, οι σχέσεις με συγγενείς και φίλους και γενικότερα ζητήματα που θα ήταν πιο σωστό να εντάξουμε στην έννοια της προσωπικότητας κατά το άρθρο Σ.5 παρ.1. Έννοια και περιεχόμενο της ιδιωτικής ζωής είναι η απαγόρευση της δημοσιοποίησης της ζωής του ατόμου, καθώς και η θέση ορίου και περιεχομένου της κατ' αρχήν από το ίδιο το άτομο. Το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής είναι δικαίωμα ατομικό, και απαγορεύει οποιαδήποτε κρατική παρέμβαση η οποία θα μπορούσε να προκαλέσει αναγκαστική συμβίωση ή συστέγαση, αναγκαστική διαμόρφωση της ιδιωτικής ζωής, οπτικοακουστική παρακολούθηση ή καταγραφή με οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο της ιδιωτικής ζωής, υποχρέωση του ατόμου να αποκαλύπτει στοιχεία προσωπικά, χρήση μεθόδου ή συσκευών-ανιχνευτές ψεύδους- που εκβιάζουν την αποκάλυψη στοιχείων της ιδιωτικής ζωής παρά τη θέληση του ατόμου. Ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος έχει τη δυνατότητα να διευρύνει ή να μειώσει την έκταση της σφαίρας του απορρήτου, καθορίζοντας τα δικά του όρια κατά περίπτωση, με τη βασική ωστόσο προϋπόθεση ότι δεν επενεργεί αρνητικά και εις βάρος συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων τρίτων. Ο ιδιωτικός και κατ' επέκταση οικογενειακός βίος συνδέεται στενά με το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας(Σ.5 παρ.1), χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ταυτίζονται, καθώς στο τελευταίο δικαίωμα υπάρχει μια διάσταση συμμετοχής στην κοινωνική ζωή. Το δικαίωμα στο απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής μπορεί να συσταλεί στη μοναδική περίπτωση που ο νόμος ορίζει πώς, τότε και γιατί(Σ.9 παρ.1 εδ.3) έχουν τα όργανα της κρατικής εξουσίας τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουν κατ' οίκον έρευνα, περίπτωση στην οποία παραβιάζεται η κατοικία και κατ' επέκταση το αγαθό της ιδιωτικής ζωής. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί πως συνταγματικά επιτρεπτή είναι η έρευνα με φανερή, φυσική είσοδο των κρατικών οργάνων στην κατοικία. Η μυστική εγκατάσταση ηλεκτρονικών

μέσων παρακολούθησης, είτε στα στενά όρια της κατοικίας είτε εκτός των ορίων αυτής, απαγορεύεται. Είναι όμως αναμφισβήτητο ότι δεν υπάρχει παράβαση της ιδιωτικής ζωής από τη στιγμή που η σχετική επέμβαση γίνεται με την ανεπιφύλακτη συγκατάθεση του ίδιου του ενδιαφερομένου. Ένας άλλος συνταγματικός περιορισμός παρουσιάζεται στο άρθρο Σ.48 παρ.1 στις περιπτώσεις εθνικής ασφάλειας. Επιπλέον ζήτημα που ανακύπτει είναι η σύγκρουση των δικαιωμάτων του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής και του δικαιώματος της ελευθερίας του τύπου. Αυτή η προβληματική προκύπτει κυρίως στις περιπτώσεις των δημοσίων προσώπων. Ο τύπος ασχολείται εκτενώς με ζητήματα που αφορούν σε προσωπικά και πολλές φορές λεπτά θέματα της προσωπικής ζωής των προσώπων που είναι εκτεθειμένα στα αδιάκριτα φώτα της δημοσιότητας. Φορείς του δικαιώματος του απαραβίαστου της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής αποτελούν κατ' εξοχήν τα φυσικά πρόσωπα συμπεριλαμβανομένων τόσο των Ελλήνων, όσο και των αλλοδαπών και των ανιθαγενών ενώ η συνταγματική διάταξη λειτουργεί προστατευτικά έναντι οποιασδήποτε προσβολής του δικαιώματος από την κρατική εξουσία αλλά και από τρίτους ιδιώτες. Παρατηρούμε ότι η διάταξη αναπτύσσει από τη φύση της άμεση τριτενέργεια και αφορά σε οποιοδήποτε προσβάλλει με οποιοδήποτε τρόπο την ιδιωτική ζωή του ατόμου. Ωστόσο, επιτρέπονται κατ' αρχήν συμβατικές παρεκκλίσεις από τις διατάξεις περί ιδιωτικού δικαίου, χωρίς αυτό να σημαίνει πως γενική παραίτηση ενός ατόμου από το εν λόγω δικαίωμα είναι έγκυρη. Το γνωστό σκάνδαλο Γουωτεργκαϊήτ(Watergate) στις Η.Π.Α. οδήγησε την Ε' Αναθεωρητική Βουλή να προβεί σε συζητήσεις σχετικές με την προστασία της ιδιωτικής ζωής, η οποία θα μπορούσε να προσβληθεί ποικιλοτρόπως και στην τελική ψήφιση σχετικών νόμων.

4. ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΤΥΧΗ. ΤΟ ΑΣΥΛΟ ΤΗΣ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ(Σ9)

Η προστασία του ασύλου κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο Σ.9 παρ.1 εδ.1. Το άσυλο της κατοικίας του καθενός ουσιαστικά αποτελεί μέρος της προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Η προσβολή του πρώτου συνιστά ταυτόχρονα και προσβολή του δευτέρου, χωρίς να συμβαίνει και το αντίστροφο. Κατ' αρχάς οφείλουμε να προσδιορίσουμε την έννοια της κατοικίας βάσει Συντάγματος. Η έννοια της κατοικίας σύμφωνα με το άρθρο Σ.9 διαφοροποιείται ουσιαστικά από την κατοικία όπως την εννοεί το Αστικό Δίκαιο στο άρθρο 51ΑΚ. Κατά το Σύνταγμα η "κατοικία" είναι σαφώς πιο διευρυμένη εννοιολογικά. Πρόκειται για τη φυσική-πραγματική κατοικία του καθενός και όχι τη νομική, όπως εννοείται στο Αστικό Δίκαιο. Δύο είναι τα βασικά κριτήρια για το χαρακτηρισμό ενός χώρου ως κατοικίας. Πρώτον, ο χώρος να είναι περιφραγμένος και δεύτερον, η είσοδος σε αυτόν να μην είναι ελεύθερη στον οποιοδήποτε. Για παράδειγμα, δημόσια μέρη στα οποία η πρόσβαση είναι ελεύθερη για το κοινό-εκτός αν είναι κλειστά μετά τη λήξη συγκεκριμένου ωραρίου εργασίας-, κοινόχρηστα και κοινά σε όλους μέρη, δε θεωρούνται κατοικία η οποία προστατεύεται από το συνταγματικό άσυλο. Επομένως, κατοικία μπορεί να αποτελέσουν η αυτοτελής κατοικία, το διαμέρισμα, το δωμάτιο ενός ξενοδοχείου, η αυλή, η σκηνή, η καλύβα, το ιδιωτικό πλοίο και αεροπλάνο, οι χώροι εργασίας όταν είναι κλειστά για το κοινό κτλ. Η διάρκεια του κατοικείν είναι αδιάφορη. Το άσυλο της κατοικίας πρωτοεμφανίστηκε στο βελγικό σύνταγμα το 1831(άρθρο 10) ενώ στα ελληνικά συντάγματα η παρουσία ανάλογης διάταξης είναι εμφανής με εξαίρεση τα συντάγματα του 1832(ηγεμονικό σύνταγμα) και του 1844. Δε θα πρέπει να παραθεωρήσουμε τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις καθώς και τους όρους της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του Διεθνούς Συμφώνου των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων που

αποτελούν ισχύον δίκαιο στην Ελλάδα. Το άσυλο της κατοικίας αφορά σε οποιαδήποτε επέμβαση κρατικών οργάνων στην κατοικία καθώς και σε ό, τι αφορά στη φυσική είσοδο και έξοδο από την κατοικία των ενοίκων ή των οργάνων δημόσιας εξουσίας, χωρίς τη γνώση ή παρά τη θέληση του κατόχου της κατοικίας-είτε ενοίκου είτε ιδιοκτήτη-. Άλλες ενέργειες πέρα από αυτές που αναφέρθηκαν, δεν προστατεύονται από τη συγκεκριμένη διάταξη για το άσυλο, αλλά θα μπορούσαν να υπαχθούν σε προστατευτικές, της ιδιωτικής ζωής και της ιδιοκτησίας, διατάξεις. Οι διατάξεις αυτές του Συντάγματος επιδιώκουν να περιορίσουν τη δράση των κρατικών οργάνων και των φορέων δημόσιας εξουσίας, χωρίς να αναπτύσσουν άμεση αλλά έμμεση τριτενέργεια. Το ιδιωτικό δίκαιο είναι το σχετικό, με την προσβολή από ιδιώτη του ασύλου της κατοικίας, ρυθμιστικό δίκαιο. Προστασία έναντι των ιδιωτών παρέχεται βάσει αστικού και κυρίως ποινικού δικαίου(άρθρο 334ΠΚ). Περιορισμός του ασύλου της κατοικίας αναφέρεται ρητά στο Σύνταγμα Σ.9 παρ.1 εδ.3. Συγκεκριμένα, οποιαδήποτε έρευνα σε κατοικία είναι κατ' αρχάς απαγορευμένη. Ωστόσο στις εξαιρετικές περιπτώσεις τις οποίες ορίζει ο νόμος, είναι επιτρεπτή. Δηλαδή η προστασία του ασύλου είναι σχετική καθώς τελεί υπό την επιφύλαξη, πρώτον, του νόμου(τυπικού ή κανονιστικής πράξης), ο οποίος πρέπει με σαφή και ορισμένο τρόπο να ορίζει το σκοπό, τη διαδικασία και τα εντεταλμένα για τη διεξαγωγή της έρευνας κρατικά όργανα και δεύτερον, της συγκατάθεσης του ενδιαφερομένου. Έρευνα κατ' οίκον είναι η αναζήτηση προσώπων ή αντικειμένων σε μια κατοικία, χωρίς να απαιτείται συγκατάθεση του προσώπου, από όργανα της δημόσιας διοίκησης και είναι επιβεβλημένη από το νόμο στις ακόλουθες περιπτώσεις.. στην περίπτωση του άρθρου 253 ΚΤΠοινΔ, δηλαδή σε κακουργήματα και πλημμελήματα όταν η έρευνα αποτελεί το μοναδικό τρόπο διαλεύκανσής τους, του άρθρου 929 παρ.1 ΚΤΠολΔ και του άρθρου 11 παρ.1 ΚΕΔΕ. Σε οποιαδήποτε περίπτωση θα πρέπει να τηρείται η αρχή της αναλογικότητας, που σημαίνει ότι όπου η

κρατική εξουσία δύναται να πετύχει το σκοπό της με ηπιότερα μέσα οφείλει να λάβει τα μέτρα αυτά. Από την ίδια αρχή προκύπτει ότι η έρευνα θα πρέπει να αποφεύγεται σε χρονικά διαστήματα τα οποία είναι δυσανάλογα επαχθή με τον επιδιωκόμενο σκοπό(αργίες, κατά τη διάρκεια της νύχτας κτλ). Απαιτείται επιπλέον σεβασμός στους γενικούς περιορισμούς των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων. Το «πώς» της έρευνας δηλαδή το ποιος διατάζει, ποιος διενεργεί την έρευνα και πώς αυτή διεξάγεται ορίζεται κάθε φορά από τον αντίστοιχο νόμο. Βασικό στοιχείο της διαδικασίας το οποίο ορίζει ρητώς το Σύνταγμα είναι η παρουσία δικαστικού λειτουργού κατά τη διενέργεια της έρευνας, ανεξάρτητα από τον εκάστοτε σκοπό της έρευνας και το χρόνο διεξαγωγής της. Επιπλέον περιορισμοί οι οποίοι δεν ορίζονται ρητά στο Σύνταγμα είναι οι διαδικασίες διεξαγωγής υγειονομικής, εργατικής, οικονομικής- επαγγελματικής και φορολογικής εποπτείας, οι οποίες θα πρέπει να ρυθμίζονται από το νόμο κατά τρόπο γενικό και αντικειμενικό, όπως επίσης επεμβάσεις στο άσυλο της κατοικίας με σκοπό την πρόληψη ή αποτροπή δημοσίου κινδύνου ή εγκλήματος βάσει νόμου και τηρουμένης πάντοτε της αρχής της αναλογικότητας. Τελευταίο βασικό περιορισμό ορίζει το άρθρο Σ.48 παρ.1 όπου γίνεται αναφορά για επέμβαση στο άσυλο της κατοικίας σε περιπτώσεις μείζονος σημασίας για την εθνική ασφάλεια. Φορέας του συγκεκριμένου δικαιώματος θεωρείται κάθε φυσικό, νομικό πρόσωπο, καθώς και ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα. Όσοι παρανόμως κατέχουν ή διαμένουν σε μια κατοικία δε μπορούν να αντιτάξουν το δικαίωμα προστασίας του ασύλου. Τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου δεν απολαύουν κατ' αρχήν του δικαιώματος. Το πανεπιστημιακό άσυλο δε σχετίζεται με το άρθρο Σ.9. Σχετικά με την εφαρμοζόμενη πρακτική, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι πολλές φορές απέχει από τις συνταγματικές επιταγές. Στην πράξη απόλυτη εφαρμογή της συνταγματικής διάταξης παρατηρείται στις ανακριτικές έρευνες, σε αυτές δηλαδή που αποβλέπουν στη συλλογή

αποδείξεων για κάποιο έγκλημα. Αντίθετα στις περιπτώσεις διοικητικής αστυνόμευσης, διοικητικών επιθεωρήσεων και ελέγχων και διοικητικών ερευνών, δεν ισχύει η απαίτηση παρουσίας δικαστικού λειτουργού παρά μόνο αρκεί η παρουσία της αστυνομικής αρχής. Μείζον θέμα προκύπτει κατά τις έρευνες κατ' οίκον κατά την αναγκαστική εκτέλεση του ΚΤΠολΔ και τη διοικητική εκτέλεση του ΚΕΔΕ, αν και πλέον αποτελεί πάγια εφαρμοζόμενη πρακτική. Όσον αφορά στην έρευνα για την ποινική εκτέλεση του ΚΤΠοινΔ, η υποχρεωτική παρουσία δεν προκύπτει ρητά, αλλά συνάγεται από τα άρθρα 253επΤΚ περί ανακριτικής έρευνας. Για την εξασφάλιση της πλήρους συμμόρφωσης προς τη συνταγματική επιταγή, προβλέπονται σχετικές κυρώσεις για τους παραβάτες, ποινικές (239ΠΚ, 241ΠΚ), πειθαρχικές(οι οποίες ορίζονται από τον εκάστοτε σχετικό νόμο) και αστικές(πλήρης αποζημίωση, η οποία βαρύνει προσωπικώς τον παραβάτη της συνταγματικής διάταξης). Η αστική κύρωση, είναι δυνατόν να συντρέχει με την ευθύνη του δημοσίου. Οι προαναφερθέντες κυρώσεις, θα μπορούσαν να ενταχθούν στην κατηγορία των ουσιαστικών συνεπειών της παράβασης του άρθρου Σ.9 παρ.1. Ωστόσο υπάρχουν και οι δικονομικές συνέπειες, οι οποίες προκύπτουν από το άρθρο Σ.19παρ.3, σύμφωνα με το οποίο αποδεικτικά μέσα τα οποία έχουν συλληχθεί κατά παράβαση του ασύλου της κατοικίας, δε γίνονται δεκτά και δεν αποτελούν αντικείμενο και αποδεικτικό στοιχείο καμίας διαδικασίας. Διατάξεις σχετικές με το άσυλο της κατοικίας υπάρχουν και στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο. Το τελευταίο εξουσιοδοτεί όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διενέργεια ελέγχων για την τήρηση του κοινοτικού δικαίου. Χαρακτηριστικό είναι το άρθρο 20 παρ.2 του κανονισμού 1/2003 περί ανταγωνισμού «οι υπάλληλοι και τα λοιπά συνοδευόμενα άτομα που έχουν εξουσιοδοτηθεί από την Επιτροπή για τη διενέργεια ελέγχου, έχουν την εξουσία α) να εισέρχονται σε κάθε χώρο, γήπεδο και μεταφορικό μέσο των επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων...». Βάσει του άρθρου 8παρ.1

ΕΣΔΑ, το άσυλο της κατοικίας πρέπει να γίνεται σεβαστό χωρίς να προβλέπονται ειδικότερες διαδικαστικές εγγυήσεις ενώ η νομολογία του ΕΔΔΑ έχει θεωρήσει ως παραβίαση του ασύλου την παρεμπόδιση εισόδου του ενδιαφερομένου στην κατοικία του καθώς και την καταστροφή της από κρατικές δυνάμεις ασφαλείας.

5.ΤΡΙΤΗ ΠΤΥΧΗ. ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Σ.19)

Το απαραβίαστο της επικοινωνίας αποτελεί βασική προϋπόθεση για να θεωρηθεί ότι δεν προσβάλλεται και δεν παραβιάζεται η ιδιωτική ζωή. Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος αυτού είναι χρονικά προγενέστερη της κατοχύρωσης του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής. Συγκεκριμένα, αναφορά στο απόρρητο των επικοινωνιών υπάρχει στο βελγικό σύνταγμα του 1831, διάταξη η οποία υιοθετήθηκε κατά πιστή μετάφραση από το Σύνταγμα του 1844 στο άρθρο 14(«Το απόρρητον των επιστολών είναι απαραβίαστον»). Κατά την οθωνική περίοδο, λόγω των διαρκών παραβάσεων της διάταξης, υιοθετήθηκε από το Σύνταγμα του 1864 στο άρθρο 20, το απόρρητο των επιστολών και χαρακτηρίστηκε ως «απολύτως» απαραβίαστο. Στα μετέπειτα Συντάγματα των 1927(άρθρο 12) και 1952(άρθρο 20), προστέθηκαν στοιχεία τα οποία αφορούσαν στις νεώτερες και πιο σύγχρονες, από την επιστολογραφία, μορφές επικοινωνίας. Φορείς του συγκεκριμένου δικαιώματος είναι τα φυσικά πρόσωπα(Έλληνες και αλλοδαποί), τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, οι ενώσεις χωρίς νομική προσωπικότητα, τα πολιτικά κόμματα κτλ, εφόσον συμμετέχουν στις διαδικασίες διεξαγωγής ανταποκρίσεων και επικοινωνίας. Ως προς τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, απολαύουν του δικαιώματος του απόρρητου της επικοινωνίας όσα από αυτά συγκεντρώνουν τις κατ' αρχήν προϋποθέσεις για να είναι φορείς

συνταγματικών δικαιωμάτων και στο βαθμό που το απόρρητο είναι βασική προϋπόθεση για την άσκηση της αυτοδιοίκησής τους, προστασία που δεν επιβάλλεται από το ίδιο το Σύνταγμα, αλλά από τον κοινό νόμο που συνέστησε το ΝΠΔΔ και του χορήγησε την αυτοδιοίκηση. Μόνο στις περιπτώσεις που γίνεται ειδική συνταγματική πρόβλεψη για την αυτοδιοίκηση των Ο.Τ.Α. και των Α.Ε.Ι., εξασφαλίζεται συνταγματικά το δικαίωμα στο απόρρητο της επικοινωνίας(Σ.16 παρ.5, Σ102 παρ.2). Η προστατευτική των επικοινωνιών διάταξη του Συντάγματος, κινείται ενάντια στην προσβλητική για το δικαίωμα της επικοινωνίας δραστηριότητα της κρατικής εξουσίας. Ως προς τους τρίτους ιδιώτες, το άρθρο του Συντάγματος έχει έμμεση τριτενέργεια. Προστασία από τους τρίτους παρέχουν διατάξεις από άλλους νόμους . Βασικές προϋποθέσεις για να θεωρηθεί μια επικοινωνία ως απόρρητη, και κατ' επέκταση να προστατευτεί από το Σύνταγμα και τους νόμους, πρέπει να παρουσιάζει δύο χαρακτηριστικά. Πρώτον, ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να θεωρεί και να θέλει το απόρρητο της επικοινωνίας του και δεύτερον, θα πρέπει να έχει λάβει τα κατάλληλα μέτρα για να διατηρηθεί η μυστικότητα. Εάν ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος δεν επιθυμεί τη μυστικότητα στην επικοινωνία του, τότε η τελευταία λαμβάνει τη μορφή της δημόσιας επικοινωνίας, η οποία προστατεύεται από το άρθρο Σ.14 του Συντάγματος. Το απόρρητο της επικοινωνίας προστατεύει το φορέα του και δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον του. Η προστασία του απορρήτου αφορά όλα τα στάδια προετοιμασίας, διεξαγωγής της διαδικασίας επικοινωνίας, μέχρι τη στιγμή που ο λήπτης λαμβάνει γνώση του περιεχομένου του μηνύματος. Από εκείνη τη στιγμή τίθεται ζήτημα άλλων δικαιωμάτων και όχι του δικαιώματος της προστασίας του απορρήτου της επικοινωνίας. Πρέπει να διευκρινιστεί πως η επικοινωνία είναι δυνατόν να διεξαχθεί με οποιοδήποτε μέσο, δηλαδή όχι μόνο τα γραπτά μηνύματα(επιστολές), αλλά και τηλεφωνήματα, ηλεκτρονικά μηνύματα, φαξ, τηλεγραφήματα καθώς και οποιοδήποτε άλλο μέσο υπαρκτό ή

μελλοντικό με το οποίο είναι δυνατή η μυστική επικοινωνία. Σε αυτά δεν περιλαμβάνονται μέσα τα οποία από τη φύση τους δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την επιθυμητή μυστικότητα πχ. Διαδίκτυο, εκτός αν ο χρήστης έχει λάβει τα κατάλληλα μέτρα. Το άρθρο Σ.19 προστατεύει, επομένως, κάθε επικοινωνία που έχει είτε προσωπικό είτε επαγγελματικό χαρακτήρα, το περιεχόμενο της επικοινωνίας αυτής αλλά και το γεγονός της διεξαγωγής της. Αντιστρατεύεται σε κάθε μορφή παρακολούθησης, ελέγχου και αποτύπωσης της επικοινωνίας, σε κάθε μορφή λογοκρισίας και άλλης παρεμπόδισης καθώς και σε κάθε μορφή χρήσης αποδεικτικών μέσων που αποκτήθηκαν κατά παράβαση του Σ.19 από δημόσιες αρχές ή ενώπιον τους. Αμφισβητείται αν το άρθρο αυτό, πέρα από το περιεχόμενο της επικοινωνίας, προστατεύει και τα εξωτερικά της στοιχεία πχ. στοιχεία αποστολέα-παραλήπτη. Από νομολογία όμως της ΕΔΔΑ η καταγραφή και γνωστοποίηση στις αστυνομικές αρχές, όλων των αριθμών που καλεί η τηλεφωνική συσκευή, χωρίς συναίνεση του συνδρομητή, συνιστά επέμβαση στην αλληλογραφία του τελευταίου, κατά παράβαση του άρθρου 8ΕΣΔΑ. Βάσει, λοιπόν, αυτής της νομολογίας, συμπεραίνουμε τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου Σ.19 και για την προστασία των εξωτερικών στοιχείων. Ο χαρακτηρισμός της επικοινωνίας ως «ελεύθερης», φανερώνει την ελευθερία των ατόμων να προσδίδουν στην επικοινωνία τους οποιοδήποτε περιεχόμενο, ακόμα και υβριστικό, διατυπωμένο σε οποιαδήποτε μορφή και γλώσσα αυτοί προτιμούν, χωρίς το φόβο του ελέγχου από τη δημόσια αρχή. Η μικροφωνική ή τηλεσκοπική παρακολούθηση συνομιλιών, κινήσεων, λόγων των ατόμων αποτελεί παράβαση του απορρήτου της επικοινωνίας. Όμως η μαγνητοφώνηση τηλεφωνικής συνομιλίας από τον έναν εκ των συνομιλητών δεν παραβιάζει το Σ.19 ούτε και το Σ.9 παρ.1 εδ.2, έστω κι αν έγινε εν αγνοία του άλλου συνομιλητή. Στην περίπτωση, όμως, που ο μαγνητοφωνούμενος έχει εκφραστεί για ζητήματα σχετικά με την ιδιωτική και οικογενειακή του

ζωή, τότε η χρησιμοποίηση της μαγνητοταινίας ως αποδεικτικού μέσου, απαγορεύεται βάσει του Σ.19 παρ.3. Επιπλέον, εκδήλωση της ανάγκης προστασίας της επικοινωνίας είναι η υποχρέωση του μονοπωλιακού φορέα ταχυδρομικών ή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών προς σύναψη, με τους ιδιώτες, συμβάσεων για την πραγματοποίηση και διευκόλυνση της επικοινωνίας. Ωστόσο, το δικαίωμα στο απόρρητο των επικοινωνιών δεν είναι απεριόριστο. Βασικούς περιορισμούς θέτει το ίδιο το Σύνταγμα, ρητώς, στο άρθρο Σ.19 παρ.1 εδ.2. Για λόγους εθνικής ασφάλειας και στις περιπτώσεις των ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων, η δημόσια αρχή επιβάλλεται να επέμβει και να παρακολουθήσει οποιαδήποτε μορφής επικοινωνία, με τις βασικές προϋποθέσεις ότι ο περιορισμός αυτός επιβάλλεται από σχετικό νόμο και εφαρμόζεται από δικαστική αρχή και όχι από την ίδια τη διοίκηση. Με τον όρο «Εθνική Ασφάλεια», εννοείται η μείζονος σημασίας ανάγκη για ασφάλεια εθνική και για προάσπιση της χώρας από κινδύνους εξωτερικούς και όχι γενική ανάγκη για τη δημόσια ασφάλεια. Με τον όρο «ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα», γίνεται αναφορά στα κακούργηματα, με τη βασική, επιπλέον, προϋπόθεση ότι πρόκειται για έγκλημα τετελεσμένο κι όχι απλές προπαρασκευαστικές πράξεις. Ταυτόχρονα, οι ενέργειες των οργάνων της κρατικής εξουσίας οφείλουν να στρέφονται κατά συγκεκριμένων προσώπων, εναντίον των οποίων ανακύπτουν σοβαρές ενδείξεις ότι συμμετείχαν στο έγκλημα και υπό την επιπλέον προϋπόθεση ότι η άρση του απορρήτου είναι αναγκαία για τη διαλεύκανση του εγκλήματος. Αναστολή του άρθρου Σ.19, προκύπτει από το άρθρο Σ.48 παρ.1, το οποίο θα μπορούσε να συμπεριληφθεί στην περίπτωση περιορισμού λόγω εθνικής ασφάλειας. Σε οποιαδήποτε περίπτωση περιορισμού του δικαιώματος, η κρατική εξουσία οφείλει να σέβεται την αρχή της αναλογικότητας, την αρχή της μη προσβολής του πυρήνα του δικαιώματος και τους περιορισμούς των περιορισμών των ατομικών δικαιωμάτων. Δύο βασικές αρχές , οι οποίες μπορούν να

χαρακτηριστούν ως εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δε δεσμεύεται από το απόρρητο, είναι η προηγούμενη εντολή αρμόδιου δικαστικού λειτουργού(Σ.87-91) και η ύπαρξη σχετικού νόμου ο οποίος σαφή και συγκεκριμένα κριτήρια που οφείλει να λάβει υπόψη της η δικαστική αρχή, κατά τη λήψη της σχετικής απόφασης, τη σχετική διαδικασία που θα ακολουθηθεί και τη διάρκεια της άρσης. Η ευθύνη που προκύπτει από την παράβαση της συνταγματικής διάταξης, είναι ποινική(248-249-250ΠΚ, για ταχυδρομικούς, τηλεγραφικούς, τηλεφωνικούς και άλλους υπαλλήλους, 370ΠΚ, για τους υπόλοιπους παραβάτες), πειθαρχική και αστική. Λόγω πρακτικών προβλημάτων που ανακύπτουν, όπως για παράδειγμα περιστατικά υποκλοπών, το Σύνταγμα, στο ίδιο άρθρο(Σ.19 παρ.2) προβλέπει τη συγκρότηση και λειτουργία μιας ανεξάρτητης αρχής. Βασική της αρμοδιότητα είναι ο προληπτικός έλεγχος των τηλεπικοινωνιακών φορέων και η επιβολή ενδεχόμενων διοικητικών κυρώσεων σε βάρος όσων παραβιάζουν το απόρρητο. Η λήψη, ωστόσο, απόφασης για άρση ή μη του απορρήτου δεν πραγματοποιείται από αυτή την ανεξάρτητη αρχή αλλά από τις δικαστικές αρχές. Ανεξάρτητες αρχές αποτελούν, η Εθνική Επιτροπή Προστασίας του Απορρήτου των Επικοινωνιών, βάσει του νόμου 2225/1994, καθώς και η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων(Ε.Ε.Τ.Τ.). Δυνατότητα για γενική μελλοντική παραίτηση από το δικαίωμα του απορρήτου της επικοινωνίας, δε νοείται. Τέλος, στην τρίτη παράγραφο του άρθρου Σ.19, τονίζεται πως το περιεχόμενο της παραβιασθείσης επιστολής δε μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως νόμιμο αποδεικτικό στοιχείο. Βάσει της νομολογίας του Αρείου Πάγου, οι διατάξεις των Σ.9 παρ.1 εδ.2 και Σ.19 εδ.1, υπαγορεύουν την κύρωση του απαράδεκτου της επικλήσεως και προσαγωγής μαγνητοταινίας η οποία αποτυπώνει τηλεφωνική συνδιάλεξη χωρίς τη συναίνεση όλων των συνδιαλεγομένων.

6.ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΤΥΧΗ. Η ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ(Σ.17)

Το θέμα της ιδιοκτησίας ρυθμίζει ειδικά και σε ξεχωριστή διάταξη το Σύνταγμα, στο άρθρο Σ.17. Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία αποτελεί ένα από τα κλασικά δικαιώματα πρώτης γενιάς, καθώς είχε ρυθμιστεί στο άρθρο 17 της Γαλλικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, το 1789. Το συγκεκριμένο δικαίωμα θεωρείται ως η «εξωτερική σφαίρα» της προσωπικής ελευθερίας και της ιδιωτικής ζωής. Η νομική έννοια της ιδιοκτησίας δεν είναι απόλυτη, δεδομένου ότι το περιεχόμενο και η λειτουργία της προσαρμόζονται στην αλλαγή των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών. Αποτελεί ταυτόχρονα ατομικό και κοινωνικό δικαίωμα. Ως ατομικό δικαίωμα, απαγορεύει την ζημιολογική δράση των οργάνων της κρατικής εξουσίας αλλά και οποιοδήποτε τρίτου σε βάρος της ιδιοκτησίας του προστατευομένου, από τη διάταξη, ατόμου καθώς και κάθε ενέργεια παρεμπόδισης και παρακώλυσης της αύξησης και επέκτασης της ιδιοκτησίας. Ως κοινωνικό δικαίωμα, η κρατική εξουσία είναι υποχρεωμένη σε θετικές ενέργειες για την προάσπιση του δικαιώματος της ιδιοκτησίας, δηλαδή με τη λήψη αστυνομικών μέτρων που επιβάλλονται κατά περίπτωση. Η συγκεκριμένη συμπεριφορά δεν εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης αλλά είναι επιβεβλημένη για τα όργανα της δημόσιας εξουσίας. Μη επέμβαση, σε περίπτωση ανάγκης, συνιστά παράνομη παράλειψη και το Δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση κατά τις διατάξεις 105-106 ΕισΝΑΚ. Περιπτώσεις περιορισμού του εν λόγω δικαιώματος, συναντάμε όταν πρόκειται για το γενικό συμφέρον και την εξυπηρέτησή του (όπως για παράδειγμα, προστασία του φυσικού ή ανθρωπογενούς περιβάλλοντος ή προστασία άλλων εννόμων αγαθών όπως είναι η δημόσια υγεία, η δημόσια τάξη...) και μόνο εφόσον υπάρχει σχετικός τυπικός νόμος ή κανονιστική πράξη ύστερα από νομοθετική εξουσιοδότηση. Η ιδιοκτησία αποτελεί, κατά μια έννοια, μέρος της ιδιωτικής ζωής κάθε ατόμου δεδομένου ότι το άτομο την αξιοποιεί προκειμένου να ζήσει και προκειμένου

να έχει μια αξιοπρεπή ζωή ενώ ταυτόχρονα η ιδιοκτησία αποτελεί στις περισσότερες περιπτώσεις, τον καρπό των κόπων του ατόμου.

7. ΠΕΜΠΤΗ ΠΤΥΧΗ. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ(Σ.9^Α)

Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία Γερμανίας, η Δυτική Γερμανία ήταν η πρώτη χώρα που ρύθμισε το σύστημα προστασίας των προσωπικών δεδομένων, με το νόμο της 7^{ης} Οκτωβρίου 1970 και έπειτα με τον ομοσπονδιακό νόμο «περί προστασίας εναντίον της καταχρήσεως των προσωπικών δεδομένων κατά την επεξεργασία αυτών» που ισχύει από την 1^η Ιανουαρίου 1978. Βασική αρχή που διαπνέει το γερμανικό σύστημα για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, είναι η αρχή της διαφάνειας(transparenz) δηλαδή ο έλεγχος από την πλευρά του πολίτη, η πλήρης ενημέρωση για στοιχεία του που διατηρούν δημόσιες υπηρεσίες ή αρχές και η δυνατότητα διαγραφής των λανθασμένων ή ανακριβών πληροφοριών. Στις Η.Π.Α. ισχύει το νομοθετικό σύστημα με την επονομασία Privacy Act του 1974, το οποίο περιορίζει την άντληση και κοινοποίηση προσωπικών πληροφοριών ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζει ρητά το δικαίωμα του ατόμου για προστασία από την ηλεκτρονική επεξεργασία των πληροφοριών. Το συγκεκριμένο νομοθέτημα δεν έχει ισχύ σε ορισμένα αρχεία πληροφοριών(CIA,FBI). Στην Ελλάδα, η διαδικασία εισαγωγής νομοθεσίας για την προστασία των προσωπικών πληροφοριών διήρκεσε 14 χρόνια. Το πρώτο ανεπιτυχές βήμα πραγματοποιήθηκε στις 9.1.1986. Μετά από αρκετές προσπάθειες νομοθετικές οι οποίες δεν απέφεραν καρπούς, στις 24.10.1995 δημοσιεύθηκε η οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την οποία τα κράτη μέλη οφείλουν να μεταφέρουν στο εσωτερικό δίκαιο. Το τελικό κείμενο ψηφίζεται στην Ελλάδα με κάποιες τροποποιήσεις και δημοσιεύεται στη ΦΕΚ στις 10.4.1997 με τον

αριθμό 2472/1997. Ο νόμος αυτός, συνιστά ένα προστατευτικό πλαίσιο κανόνων που εδράζεται σε τρεις βασικούς πυλώνες 1) σε ένα σύστημα ουσιαστικών ρυθμίσεων που θέτει τις προϋποθέσεις νομιμότητας της επεξεργασίας και προσδιορίζει δεσμευτικά το σημείο ισορροπίας μεταξύ των αντιτιθέμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων 2) στην αναγνώριση δικαιωμάτων στα πρόσωπα ώστε να προστατεύουν τα συμφέροντά τους και 3) στην εισαγωγή και οργάνωση θεσμικού ελέγχου προστασίας προσωπικών δεδομένων ώστε να εξασφαλίζεται η εφαρμογή της νομοθεσίας. Εξετάζοντας τους τρεις διαφορετικούς πυλώνες, μπορούμε να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις. Κατ' αρχάς στόχος του νόμου είναι η προστασία όχι μόνο της ιδιωτικής ζωής αλλά γενικά της προσωπικότητας και αποτελεί συγκεκριμενοποίηση του ευρύτερου κανόνα της προσωπικότητας στην οποία συμπεριλαμβάνονται όλα τα αγαθά που συνδέονται άμεσα με τη σωματική, ψυχική, πνευματική και κοινωνική οντότητα του ατόμου. Εξετάζοντας τον πρώτο πυλώνα, ο νόμος 2472/1997 παραθέτει τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν δεσμευτικά και περιοριστικά ώστε να νομιμοποιείται η συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, η οποία είναι κατ' αρχήν, παράνομη. Πρώτη βασική προϋπόθεση είναι η ελεύθερη(δίχως να έχει αποσπαστεί με τρόπο που αντίκειται στο νόμο ή στα χρηστά ήθη), σαφής, ειδική και ύστερα από εκτενή πληροφόρηση συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων και όχι απλά η εικαζόμενη, σιωπηρή ή τεκμαιρόμενη συγκατάθεση. Ωστόσο, η συγκατάθεση αυτή που απαιτείται δεν είναι απόλυτη και απεριόριστη, καθώς εάν το γενικότερο συμφέρον ή τα δικαιώματα τρίτων ή ακόμα και τα δικαιώματα του ίδιου του υποκειμένου των δεδομένων, το επιβάλλουν, η συγκατάθεση δεν είναι απαραίτητος όρος. Σε αυτή, όμως, την περίπτωση η αιτιολόγηση θα πρέπει να είναι ειδική. Οι ποιοτικές προδιαγραφές για τη συλλογή και επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων, αποτυπώνονται στο άρθρο 4 του νόμου και είναι, η αρχή του σκοπού(παρ.1 α),

η αρχή της αναλογικότητας με την έννοια της αντιστοιχίας σκοπού, μέσου και μέτρου προβολής(παρ.1β), η αρχή της ακρίβειας των δεδομένων(παρ.1γ), η αρχή της χρονικά πεπερασμένης διατήρησης των δεδομένων(παρ.1δ). Σχετικά με την αρχή του σκοπού, τα δεδομένα θα πρέπει να συλλέγονται κατά τρόπο νόμιμο και θεμιτό για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς. Ο σκοπός προσδιορίζει το μέτρο της νομιμότητας της διαδικασίας και την αναγκαιότητα διενέργειας της συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων ενώ ταυτόχρονα αποτελεί το κριτήριο για την τήρηση της αρχής της αναλογικότητας. Σύμφωνα με την αρχή της πεπερασμένης χρονικά διατήρησης των δεδομένων, ο Έλληνας νομοθέτης τονίζει την ανάγκη μη διατήρησης δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως παρακαταθήκη για κάθε μελλοντική χρήση και την ανάγκη καταστροφής των δεδομένων μετά την πραγματοποίηση του σκοπού. Η τήρηση των ποιοτικών, αυτών, προδιαγραφών θεωρείται κρίσιμη, ενώ στις περιπτώσεις παράβασης των παραπάνω υποχρεώσεων, επεμβαίνει η ελεγκτική αρχή. Ο νόμος 2472/1997 πραγματοποιεί μια σημαντική διάκριση των δεδομένων σε «κοινά» και «ευαίσθητα». Οι ρυθμίσεις προσανατολίζονται κατ' αρχήν στα «κοινά». Ως «ευαίσθητα» χαρακτηρίζονται εκείνα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια, την ερωτική ζωή και τα σχετικά με τις ποινικές διώξεις ή καταδίκες. Αφετηρία της ελληνικής ρύθμισης αποτελεί η απαγόρευση της επεξεργασίας των ευαίσθητων δεδομένων. Ωστόσο, ο νομοθέτης καθιερώνει ορισμένες εξαιρέσεις όπως για παράδειγμα τα έννομα οφέλη του ίδιου του υποκειμένου από την επεξεργασία, ο εκάστοτε βαθμός διακινδύνευσης των δικαιωμάτων του, το είδος του αρχείου και ο σκοπός που εξυπηρετεί κλπ, βάσει των οποίων τα ευαίσθητα δεδομένα μπορεί να παραβιαστούν. Ως προς το δεύτερο πυλώνα, ο νόμος 2472/1997 παραθέτει

τα δικαιώματα του ανθρώπου, τα οποία είναι το δικαίωμα προηγούμενης ενημέρωσης για τα στοιχεία επεξεργασίας, πρόσβασης στα αρχεία(άρθρο 12), αντίρρησης, δηλαδή το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων να προβάλλει αντιρρήσεις για την επεξεργασία των δεδομένων που το αφορούν, και προσωρινής δικαστικής προστασίας. Σχετικά με το τελευταίο δικαίωμα της προσωρινής δικαστικής προστασίας, το άτομο μπορεί να ζητήσει τη μη εφαρμογή απόφασης που έχει δυσμενείς συνέπειες για αυτό, που έχει ληφθεί αποκλειστικά με αυτοματοποιημένη επεξεργασία στοιχείων, χωρίς να υπεισέρχεται ανθρώπινη κρίση και αξιολόγηση, και της οποίας η επεξεργασία αποβλέπει στην αξιολόγηση στοιχείων της προσωπικότητας του. Η εγγύηση και ενίσχυση των δικαιωμάτων του υποκειμένου προβάλλεται συχνά ως εναλλακτική λύση είτε στην εισαγωγή λεπτομερών νομοθετικών κανόνων είτε στην ίδρυση εξωτερικών μηχανισμών και διαδικασιών ελέγχου. Εξετάζοντας τον τρίτο πυλώνα, η λειτουργικότητά του είναι ιδιαίτερως σημαντική δεδομένου ότι ο έλεγχος της εφαρμογής των νομοθετικών ρυθμίσεων δεν είναι αποτελεσματικός. Η εισαγωγή των ουσιαστικών κανόνων δεν εξασφαλίζει και την εφαρμογή τους. Οι λύσεις του αυτοελέγχου καθώς και του δικαστικού ή/και κοινοβουλευτικού ελέγχου απορρίφθηκαν ως ακατάλληλες και ανεπαρκείς. Προκρίθηκε έτσι η ίδρυση νέων ελεγκτικών αρχών που στην πλειονότητα τους δεν εντάσσονται στο κλασικό σχήμα της διάκρισης των εξουσιών. Σύμφωνη με τη λήψη του συγκεκριμένου μέτρου υπήρξε και η κοινοτική Οδηγία η οποία δίνει τις κατευθυντήριες γραμμές για τις αρμοδιότητες και την ανεξαρτησία του ελέγχοντος οργάνου. Κατά την κοινοτική οδηγία 95/46/EK κάθε κράτος μέλος οφείλει να προβλέψει ότι μία ή περισσότερες δημόσιες αρχές έχουν βασική αρμοδιότητα τον έλεγχο της εφαρμογής των εθνικών διατάξεων που έχουν θεσπισθεί κατά εφαρμογή της οδηγίας καθώς και ότι αυτές οι αρχές ασκούν τα καθήκοντά τους με πλήρη ανεξαρτησία, η δε σύσταση ανεξάρτητων αρχών ελέγχου θεωρείται ουσιώδης

στοιχείο της προστασίας των προσώπων από την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Η ίδρυση της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, η οποία αποτελεί μια ανεξάρτητη δημόσια αρχή που υπάγεται στον Υπουργό Δικαιοσύνης και εδρεύει στην Αθήνα χωρίς να υπόκειται στον οποιοδήποτε διοικητικό έλεγχο, και η οργάνωση ανεξάρτητου, προληπτικού και κατασταλτικού θεσμικού ελέγχου αποτελεί τον τρίτο και τον πιο σημαντικό πυλώνα του συστήματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Αρχικά πρέπει να τονιστεί ότι πρωταρχικό ζητούμενο είναι η εξασφάλιση της ανεξαρτησίας της Αρχής. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους τα μέλη απολαύουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας(άρθρο 15 παρ. 2). Η Αρχή έχει ιδρυθεί κατά το πρότυπο της γαλλικής *Commission Nationale de l'Informatique et des Libertés (C.N.I.L.)*. Μετά την τελευταία συνταγματική αναθεώρηση η Αρχή κατοχυρώθηκε και συνταγματικά στο άρθρο Σ.9^Α -λόγος για το οποίο θα γίνει παρακάτω-. Βασικές αρμοδιότητες της εν λόγω Αρχής είναι η διαρκής προληπτική, κατασταλτική και διαρθρωτική δράση της για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, η εποπτεία της εφαρμογής του νόμου και των ρυθμίσεων που αφορούν στο θέμα αυτό, ακόμα και η έκδοση οδηγιών προς το σκοπό της ενιαίας εφαρμογής των ρυθμίσεων που αφορούν στην προστασία του ατόμου. «Συμπαραστέκεται» στον πολίτη σε περιπτώσεις που δυσκολεύεται να ασκήσει τα δικαιώματά του πχ. το δικαίωμα πρόσβασης ενώ ταυτόχρονα γνωμοδοτεί και συμβουλεύει για την παραγωγή δικαίου. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η συμμετοχή της Αρχής στην εκπόνηση κανόνων δεοντολογίας από επαγγελματικά σωματεία και τις άλλες ενώσεις φυσικών ή νομικών προσώπων. Οι αρμοδιότητες της Αρχής απαριθμούνται ενδεικτικά στο άρθρο 19. Για τον αποδοτικότερο έλεγχο, έχει ρυθμιστεί ένα σύστημα κυρώσεων τόσο διοικητικών που κλιμακώνονται από την προειδοποίηση για άρση της παράβασης και την επιβολή προστίμων ως και την οριστική ανάκληση της άδειας του αρχείου ή και την καταστροφή του, όσο και

εξωνομικών «πολιτικών» κυρώσεων. Η ύπαρξη ανεξάρτητης Αρχής δεν αποτελεί πανάκεια. Πολλά προβλήματα, τόσο εξωγενή όσο και εγγενή, ανακύπτουν. Ο έλεγχος της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων είναι ιδιαίτερα δυσχερής δεδομένου ότι η εξέλιξη της τεχνολογίας είναι τόσο ραγδαία που τα πολυμέσα έχουν τη δυνατότητα να συγχωνεύσουν πολλές μορφές διάδοσης και έκφρασης των δεδομένων ώστε η πληροφορία που συλλέγεται υπό μια μορφή να μπορεί να μετατραπεί σε άλλες μορφές, ενώ από την άλλη ο εγγενής κίνδυνος είναι να παγιδευτεί στην ίδια της την εξουσία κινδυνεύοντας να γραφειοκρατικοποιήσει της διαδικασίες και τη λειτουργία της. Στις 15-12-1997 η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε την οδηγία 97/66/ΕΚ για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και προστασίας της ιδιωτικής ζωής στον τηλεπικοινωνιακό τομέα. Το ελληνικό δίκαιο προσαρμόστηκε στην οδηγία αυτή στις 21/22-12-1999 με την ψήφιση του νόμου 2774/1999 που αφορούσε συγκεκριμένα τον τηλεπικοινωνιακό τομέα. Ως τηλεπικοινωνία αναφέρεται η μετάδοση, εκπομπή ή λήψη σημείων, σημάτων, γραπτού κειμένου, εικόνων, ήχου, ή κάθε είδους πληροφοριών που πραγματοποιούνται με ενσύρματα, οπτικά, ραδιοηλεκτρικά, ή άλλα ηλεκτρονικά κύματα. Τα κενά που εμφανίζονται στο νόμο 2774/1999 καλύπτονται από τις διατάξεις του νόμου 2472/1997, δηλαδή οι φορείς τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, δεσμεύονται από τις επιταγές του νόμου 2472/1997, ενώ οι διατάξεις για την προστασία των δεδομένων στις τηλεπικοινωνίες ως ειδικές υπερισχύουν των γενικών ρυθμίσεων του νόμου 2472/1997. Με τις ρυθμιστικές αυτές διατάξεις προστατεύεται η ιδιωτική ζωή τόσο των φυσικών όσο και των νομικών προσώπων. Το ελληνικό Σύνταγμα, μετά την αναθεώρηση, προσέθεσε το άρθρο Σ.9^Α για τη συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η νέα αυτή διάταξη απαγορεύει την «παρακολούθηση, κατασκόπευση και τον έλεγχο της ιδιωτικής ή οικογενειακής συμπεριφοράς με οποιοδήποτε άλλο

τρόπο, φανερό ή κρυφό π.χ. με τη χρησιμοποίηση των σύγχρονων μαγνητοφωνικών, ηλεκτρονικών και άλλων μέσων». Έτσι κατοχυρώνεται ένα πεδίο διαμόρφωσης της ιδιωτικής ζωής του ατόμου, το οποίο θεωρείται απρόσιτο τόσο απέναντι στην κρατική εξουσία όσο και απέναντι στους λοιπούς ιδιώτες. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, πράγμα που σημαίνει ότι το κράτος πέρα από την υποχρέωσή του να απέχει από κάθε μορφή προσβολών του δικαιώματος αυτού, ταυτόχρονα οφείλει να λαμβάνει θετικά μέτρα για την αποτροπή των παραβιάσεων του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού. Με την ξεχωριστή αυτή διάταξη που προσέθεσε ο συνταγματικός νομοθέτης, εναρμονίζεται με το χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που με σαφήνεια διακρίνει το σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής(άρθρο 7) από την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα(άρθρο 8). Η άσκηση του δικαιώματος αυτού υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που επιβάλλει η τήρηση της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της αναλογικότητας.

Η προστασία του ιδιωτικού βίου, της σφαίρας του απορρήτου και άλλων αντίστοιχων αγαθών αφενός κατοχυρώνεται συνταγματικά(Σ9 παρ.1 εδ.2, Σ2 παρ.1, Σ5 παρ.1, Σ19) και αφετέρου στον Αστικό Κώδικα στο άρθρο 57ΑΚ το οποίο αναγνωρίζει το δικαίωμα στην προσωπικότητα. Το άρθρο 57ΑΚ σε συνδυασμό με το άρθρο 59ΑΚ προβλέπει τέσσερις αξιώσεις που προκύπτουν από την προσβολή του δικαιώματος της προσωπικότητας. Οι διατάξεις αυτές προστατεύουν ως ένα βαθμό το συγκεκριμένο δικαίωμα όχι όμως στο επίπεδο προστασίας που προσφέρει ο νόμος 2472/1997.

8. Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

Το άρθρο 8 ΕΣΔΑ προστατεύει τέσσερις κύκλους δικαιωμάτων των ανθρώπων. Σεβασμός στην ιδιωτική ζωή, στην οικογενειακή ζωή, στην κατοικία και στην αλληλογραφία. Στην παράγραφο 2 καθορίζονται οι προϋποθέσεις επέμβασης της δημόσιας αρχής στην ιδιωτική ζωή κάθε ατόμου. Συγκεκριμένα, αυτή είναι επιτρεπτή όταν προβλέπεται από το νόμο, όταν αποτελεί μέτρο αναγκαίο, και για λόγους εθνικής ασφάλειας. Το ΕΔΔΑ μετά από εκδίκαση πολλών υποθέσεων σχετικών με θέματα προσβολής της ιδιωτικής ζωής, έχει διαμορφώσει συγκεκριμένη νομολογία, ορισμένα στοιχεία της οποίας οφείλουμε να παραθέσουμε. Ο σεβασμός της ιδιωτικής καθιστά αναγκαία από το κράτος τη λήψη θετικών μέτρων προστασίας της ιδιωτικής ζωής και λήψη ποινικών μέτρων εις βάρος όσων προσβάλλουν τις ουσιώδεις όψεις αυτής. Επιπλέον το Κράτος έχει υποχρέωση να κοινοποιεί στα άτομα τις πληροφορίες που οι υπηρεσίες του διατηρούν σχετικώς με αυτά. Η προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και κυρίως δεδομένων ιατρικών, έχει, κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ θεμελιώδη σημασία για την άσκηση του δικαιώματος της προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Η ΕΕΔΑ και το ΕΔΔΑ ασχολούνται συχνά με το δικαίωμα σεβασμού των σεξουαλικών επιλογών κάθε ατόμου και σε αρκετές περιπτώσεις έχουν κρίνει ανεπαρκή τη σχετική νομοθεσία κάθε κράτους. Άλλη περίπτωση πραγμάτευσης του ΕΔΔΑ με την ιδιωτική ζωή απετέλεσε η υπόθεση *Cambell u.k.* 1991 όπου κηρύχθηκε παράνομο το μέτρο του ανοίγματος της αλληλογραφίας του κρατουμένου, με το συνήγορό του. Ως προς την οικογενειακή ζωή και την προστασία της, υπάρχουν άρθρα που τη διασφαλίζουν. Άρθρο 8, προστατεύει την οικογένεια υπό ουσιαστική έννοια, το άρθρο 12 αναφέρεται στο δικαίωμα συνάψεως γάμου, το άρθρο 2 του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου εξασφαλίζει το δικαίωμα

των γονέων να εκπαιδεύουν τα τέκνα σύμφωνα με τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις τους. Βασική αρχή των ρυθμίσεων σχετικά με την οικογενειακή ζωή αποτελεί η εξίσωση ανάμεσα στη νόμιμη και στη φυσική οικογένεια καθώς και η ίση νομική αντιμετώπιση των φυσικών και των νόμιμων τέκνων. Περαιτέρω αρχές που το Δικαστήριο έχει δεχθεί είναι, η ενσωμάτωση ενός παιδιού στην οικογένεια, από τη στιγμή της γέννησής του, καθώς και το γεγονός ότι σχέσεις *de facto* περιλαμβάνονται στην έννοια της οικογενειακής ζωής. Για τον καθορισμό εάν μια σχέση είναι αναλύεται μέσα σε μια οικογένεια, λαμβάνονται υπόψη ορισμένα στοιχεία, όπως αν τα μέλη του ζευγαριού ζούνε μαζί και από πόσο χρόνο, ή εάν απέκτησαν παιδιά κατά φυσικό ή τεχνητό τρόπο κτλ. Το Κράτος υποχρεούται να ενεργεί κατά τρόπο που να επιτρέπει στους οικογενειακούς δεσμούς να αναπτυχθούν. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις είναι δυνατή απόφαση βάσει της οποίας θα επέλθει διακοπή κάθε επαφής του παιδιού με στενό συγγενή. Αυτό το μέτρο είναι θεμιτό μόνο όταν αποσκοπεί στην προστασία του παιδιού από τις κακές και επικίνδυνες για την ομαλή του ανάπτυξη επιρροές. Σχετικά με το άσυλο της κατοικίας, η νομολογία του Δικαστηρίου είναι ιδιαίτερος πλούσια. Ορισμένες αρχές που προκύπτουν από την κείμενη νομολογία είναι οι εξής. Πρώτον, η παραδοχή ότι όταν οι ενοχλήσεις από παρακείμενες βιομηχανικές εγκαταστάσεις ξεπερνούν ένα συγκεκριμένο, υψηλό όριο ανοχής υφίσταται επέμβαση στο δικαίωμα της προστασίας της κατοικίας. Επίσης, το γεγονός ότι η επέμβαση σε κατοικία είναι απαραίτητο να γίνεται λόγω ανάγκης επιτακτικής, αναγκαίας και τελούσης σε αναλογία προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό. Τα συμβαλλόμενα κράτη μπορεί να θεωρήσουν ως αναγκαίο να προσφύγουν σε μέτρα όπως οι κατ' οίκον έρευνες και οι κατασχέσεις προς απόδειξη ορισμένων αδικημάτων. Κατά τον έλεγχο της αναλογικότητας, βασικής αρχής για την επέμβαση στο άσυλο της κατοικίας, το Δικαστήριο ελέγχει κατά πρώτον, αν η οικεία νομοθεσία και πρακτική παρέχουν στα

άτομα in abstracto πρόσφορες και αρκετές εγγυήσεις κατά των καταχρήσεων και κατά δεύτερον, εξετάζει τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε υπόθεσης για να καθορίσει in concreto εάν η επίδικη επέμβαση ήταν σε αναλογία προς τον επιδιωκόμενο σκοπό. Γενικά, στις περιπτώσεις παρέμβασης στο άσυλο της κατοικίας, η επαγρύπνηση του Δικαστηρίου πρέπει να είναι ιδιαίτερα αυξημένη όταν το εθνικό δίκαιο δίνει αρμοδιότητα σε διοικητικές αρχές, χωρίς δικαστική εντολή, όπως αποφασίζουν και εκτελούν μια κατ' οίκον έρευνα. Τότε απαιτείται μια λεπτομερής περιγραφή στο νόμο και ένας αυστηρός περιορισμός αυτής της αρμοδιότητας. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί πως η κατοικία στο διεθνές και Ευρωπαϊκό δίκαιο, είναι ως έννοια ευρύτερη από την κατοικία όπως την εννοεί το εσωτερικό δίκαιο. Στο χώρο των ανταποκρίσεων, η νομολογία του Δικαστηρίου έχει ασχοληθεί κυρίως με το δικαίωμα επικοινωνίας των κρατουμένων. Βασική αρχή είναι ότι η αλληλογραφία με κάθε μέσο προστατεύεται. Δε θεωρείται όμως ως υπαγόμενη στην ελευθερία της αλληλογραφίας και συνεπώς υποκείμενη στην κρίση των οργάνων του Στρασβούργου, την κακή λειτουργία των ταχυδρομικών υπηρεσιών. Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, η εκ μέρους της αστυνομικής αρχής παρακολούθηση των τηλεφωνικών επικοινωνιών που πραγματοποιεί αστυνομικός υπάλληλος εντός του κλειστού τηλεφωνικού συστήματος υπηρεσίας της αστυνομίας, συνιστά επέμβαση στο δικαίωμα ανταποκρίσεως. Η παρακολούθηση εκ μέρους των αρχών τηλεφωνικής γραμμής που δεν ανήκει στο πρόσωπο το οποίο πραγματοποιεί δια μέσου της γραμμής αυτής τις τηλεφωνικές του συνδιαλέξεις στοιχειοθετείται εκ της παρακολουθήσεως και μόνο, ανεξαρτήτως αν έγινε οποιαδήποτε περαιτέρω χρήση του προϊόντος των μαγνητικών εγγράφων. Ο νόμος πρέπει να καθορίζει τις κατηγορίες των προσώπων των οποίων οι τηλεφωνικές συνδιαλέξεις είναι δυνατόν να τεθούν υπό παρακολούθηση, καθώς και τη φύση των αδικημάτων, η διερεύνηση των οποίων απαιτεί να

πραγματοποιηθεί παραβίαση του απορρήτου των ανταποκρίσεων. Ταυτόχρονα πρέπει να προβλέπεται η αρχή που θα αποφασίσει επί των παρακολουθήσεων και ο μέγιστος χρόνος της διάρκειάς των. Οι παρακολουθήσεις, ακόμα και αν είναι επιτρεπτές και θεμιτές, πρέπει να περιβάλλονται από ένα πλέγμα εγγυήσεων το οποίο διασφαλίζει ότι η παρακολούθηση θα κινηθεί στο αναγκαίο όριο για την επίτευξη του σκοπού και ότι τα δικαιώματα του ενδιαφερομένου θα τύχουν της δέουσας προστασίας. Θεμελιώδεις εγγυήσεις αποτελούν το όργανο που αποφασίζει την προσφυγή στις παρακολουθήσεις ή που εγγυάται την ορθή και νόμιμη διενέργειά τους καθώς και η δικαστική προστασία της οποίας δικαιούται ο θιγόμενος. Τελευταίο ζήτημα το οποίο πραγματεύεται το διεθνές δίκαιο, είναι η προστασία των προσωπικών δεδομένων. Πρώτη απόπειρα νομοθετικής προστασίας, πραγματοποιήθηκε με τη Σύμβαση της Ρώμης στις 4-11-1950, η οποία στο άρθρο 8 ρύθμιζε την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής κάθε ατόμου, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. Περιορισμός νοείται μόνο στις περιπτώσεις που προβλέπει ο νόμος και όπου κρίνεται απολύτως αναγκαίο για το συμφέρον της εθνικής και δημόσιας ασφάλειας. Στο άρθρο 10 κατοχυρώνεται η ελευθερία λήψης ή μετάδοσης πληροφοριών, με μοναδικό περιορισμό την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Ένα δεύτερο σχετικό νομοθετικό κείμενο αποτελεί η απόφαση 2450 της 19-12-1968 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, η οποία πραγματευόταν θέματα προσβολής της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής από τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων. Στη Γαλλία υπήρξε ιδιαίτερα έντονη αντίδραση κατά της ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης προσώπων με αφορμή τα προγράμματα *Gamin* και *Haby*. Η αντίδραση των πολιτών υπήρξε τόσο έντονη που οδήγησε το νομοθέτη να θέσει σε ισχύ το νόμο για την προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με υπολογιστή, στις 6 Ιανουαρίου 1978. Στη συνέχεια και άλλες χώρες προχώρησαν στη

θέσπιση σχετικών νομοθετημάτων. Χαρακτηριστικά αυτής της πρώτης γενιάς νομοθεσιών για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, αποτελούν οι γενικές και αόριστες ρήτρες, ο αυστηρός, προληπτικός και κατασταλτικός έλεγχος και οι εξοντωτικές ποινικές, κυρίως, αλλά και αστικές ρήτρες. Το Σεπτέμβριο του 1980 ο Οργανισμός για Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (Ο.Ο.Σ.Α.) υιοθέτησε ένα κείμενο με τίτλο «Αρχές διέπουσες την προστασία της προσωπικής σφαίρας του ανθρώπου και τις διασυνοριακές ροές προσωπικών στοιχείων». Σημαντικός σταθμός για τη διεθνή προστασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί η Συμφωνία Σένγκεν, η οποία συνήφθη στις 14-6-1985 στην πόλη Σένγκεν του Λουξεμβούργου από τις κυβερνήσεις των κρατών του Βελγίου, των Κάτω Χωρών, του Λουξεμβούργου, της Γαλλίας και της Γερμανίας. Σκοπός της συγκεκριμένης συμφωνίας ήταν η προοδευτική κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα κατά την κυκλοφορία των προσώπων, τη μεταφορά των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα των κρατών αυτών και στη διευκόλυνση της μεταφοράς και κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στα κράτη αυτά. Αργότερα στη συμφωνία αυτή προσχώρησαν, η Ιταλική Δημοκρατία, η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα, που υπέγραψε στις 6-11-92 στη Μαδρίτη, και άλλες χώρες. Με σκοπό την υλοποίηση της Συμφωνίας, συνάφθηκε μια συμπληρωματική σύμβαση, η «Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Schengen», στις 19-6-1990. Η Ελλάδα την κύρωσε με το νόμο 2514/1997. Κατά την εισηγητική έκθεση, το σύστημα Σένγκεν δημιουργεί ένα χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας προσώπων, μεταφορών και εμπορευμάτων, με κατάργηση όλων των ελέγχων στα κοινά-εσωτερικά στην περίπτωση της Ελλάδας- σύνορα, συμπεριλαμβανομένων και των πολιτών τρίτων χωρών, που πραγματοποιούν βραχυπρόθεσμα- μέχρι ένα τρίμηνο- ταξίδια στο χώρο Σένγκεν. Σημαντική, ωστόσο, είναι η πρόβλεψη αντισταθμιστικών μέτρων τα οποία λαμβάνονται στα πλαίσια δικαστικής και τελωνειακής συνεργασίας των χωρών Σένγκεν, με καθορισμό ομοιόμορφου

τρόπου ελέγχου στα εξωτερικά τους σύνορα και κατά συνέπεια με εναρμόνιση του πολιτικού ασύλου και θεωρήσεων, με διαρρύθμιση των αεροδρομίων και με θέση σε λειτουργία ηλεκτρονικού συστήματος πληροφοριών Σένγκεν.

9. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αντιλαμβανόμαστε ότι το δικαίωμα στην προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της κατοικίας, των ανταποκρίσεων και επικοινωνίας και των προσωπικών δεδομένων, είναι θεμελιώδεις για την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε ατόμου και για την εξασφάλιση ενός τρόπου ζωής κύρια χαρακτηριστικά του οποίου είναι η ελευθερία, η δημοκρατία και η αίσθηση της μη παρακολούθησης και μη προσβολής της ιδιωτικότητας, ούτε από το κράτος, ούτε από τρίτους ιδιώτες. Μια τέτοια ποιότητα ζωής, που εξασφαλίζεται μέσα από συνταγματικές και νομοθετικές διατάξεις, οι οποίες προασπίζουν κεφαλαιώδους σημασίας δικαιώματα, δε μπορεί παρά να προάγει όχι μόνο κάθε άτομο ξεχωριστά αλλά και την ίδια κοινωνία. Ωστόσο, κίνδυνοι πολλοί, ελλοχεύουν, για την προσβολή των προαναφερθέντων δικαιωμάτων. Ιδιαίτερα, τα τελευταία χρόνια, σκάνδαλα που αφορούν κυρίως σε δημόσια πρόσωπα, έρχονται στο φως της δημοσιότητας λόγω της παρακολούθησης μέσω καμερών ή λόγω της παραβίασης του απορρήτου της επικοινωνίας (υποκλοπές). Στις περιπτώσεις αυτές, τοποθετούνται στη ζυγαριά των αξιών, από τη μια πλευρά η προάσπιση του δημοσίου συμφέροντος, με την παράνομη, έστω, αποκάλυψη υποθέσεων που ταραξούν την κοινή γνώμη(π.χ. αποκάλυψη παραδικαστικού κυκλώματος) και από την άλλη η ιδιωτική ζωή και ο απαραβίαστος χαρακτήρας της που συνταγματικά κατοχυρώνεται. Δεδομένου ότι η ιδιωτική ζωή, χρήζει μεγαλύτερης προστασίας, το κράτος με άλλους μηχανισμούς(π.χ. αστυνομία), μπορεί, έστω και αν είναι περισσότερο χρονοβόρο, να προασπίσει και να διαφυλάξει το δημόσιο συμφέρον. Για την

αποτελεσματική αντιμετώπισή των παραπάνω κινδύνων, η πολιτεία και το Κράτος οφείλουν να βρίσκονται σε συνεχή επαγρύπνηση, θεσπίζοντας νέους προστατευτικούς νόμους, επιβάλλοντας κυρώσεις στους παραβάτες των διατάξεων και ιδρύοντας οργανισμούς και ανεξάρτητες αρχές οι οποίες θα εξασφαλίζουν τη σωστή λειτουργία και τον έλεγχο εφαρμογής των θεσπιζόμενων κανόνων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Π.Δ. Δαγτόγλου, Συνταγματικό Δίκαιο Ατομικά Δικαιώματα Τόμος Α'- Β', Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 2005
2. Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα Β' έκδοση, τόμος Γ'- τεύχη Ι-ΙΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2008
3. Απόστολος Χ. Γέροντας, «Η Προστασία του πολίτη απο την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, μια συμβολή στην ερμηνεία του νόμου 2472/1997 - προστασία του ατόμου απο την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», Εκδόσεις Σάκκουλας Αθήνα-Κομοτηνή 2002
4. Λίλιαν Μήτρου, Αρχή προστασίας προσωπικών δεδομένων, Εκδόσεις Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 1999
5. Εμμανουήλ Ρούκουνας , Διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Αθήνα 1995

6. Κώστας Χ. Χρυσόγονος Ατομικά και κοινωνικά Δικαιώματα Γ' Αναθεωρημένη έκδοση, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2006
7. Π. Ι. Παράρας, Σύνταγμα, *Corpus*, I, άρθρα 1-50, 1982
8. Ι. Δ. Σαρμάς, Η συνταγματική και διοικητική νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, 1994

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το ατομικό και ταυτόχρονα κοινωνικό δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο Σ.9. Το εν λόγω δικαίωμα, η συνειδητοποίηση της ανάγκης για νομική κατοχύρωσή του και η τελική δημιουργία ενός νομικού πλαισίου που το προσταπίζει, έχει μια μακράιωνη ιστορία. Στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, το Σύνταγμα προστατεύει το ίδιο το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, αλλά και όλες τις εκφάνσεις και πτυχές του. Συγκεκριμένα, στο άρθρο Σ.9 παρ.1 εδ.1, κατοχυρώνει το απαραβίαστο τόσο της ιδιωτικής όσο και της οικογενειακής ζωής, δεδομένου ότι η δεύτερη αποτελεί βασική έκφανση της πρώτης. Στο ίδιο άρθρο, Σ.9 παρ.1 εδ. 2, προστατεύεται το άσυλο της κατοικίας, ως κατεξοχήν χώρος ελεύθερης δημιουργίας και ανάπτυξης κάθε ατόμου ξεχωριστά, αλλά και κάθε ατόμου στα πλαίσια της οικογένειας που ελεύθερα έχει δημιουργήσει. Βασικό δικαίωμα, που αποτελεί σημαντική πτυχή της ιδιωτικής ζωής κάθε ατόμου, και ο συνταγματικός νομοθέτης έκρινε αναγκαίο να κατοχυρώσει με το άρθρο Σ.19, είναι το απόρρητο της επικοινωνίας. Οι προσωπικές συζητήσεις καθώς και οι συζητήσεις που αφορούν σε επαγγελματικά ζητήματα, εντάσσονται αποκλειστικά και μόνο στη σφαίρα την ιδιωτική του ατόμου, στην οποία κανένας δεν έχει δικαίωμα να επέμβει, παρά τη θέλησή του. Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία, θα μπορούσε να θεωρηθεί έκφανση της ιδιωτικής ζωής, δεδομένου ότι η ιδιοκτησία, κινητή και ακίνητη, είναι αποτέλεσμα του κόπου και της προσπάθειας κάθε ατόμου, το οποίο μόνο του θα αποφασίσει για την αξιοποίηση, τη χρήση και την εκμετάλλευσή της. Γι' αυτό ο συνταγματικός νομοθέτης, κατοχύρωσε την προστασία της στο άρθρο Σ.17. Τέλος, μια σχετικά πρόσφατη και ιδιαίτερα αναγκαία, βάσει της ραγδαίας και πολύμορφης τεχνολογικής εξέλιξης, παρέμβαση του συνταγματικού νομοθέτη, αποτέλεσε η προσθήκη του άρθρου Σ.9^A για την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

Τα προσωπικά, του καθενός, δεδομένα δεν επιτρέπεται να γνωστοποιούνται σε κανένα, παρά τη θέλησή του. Ωστόσο, ζητήματα παρακολούθησης, βιντεοσκόπησης, αποκάλυψης προσωπικών στοιχείων, κυρίως δημόσιων προσώπων, σε σκανδαλοθηρικές εκπομπές και περιοδικά, ανακλύπτουν διαρκώς, με αποτέλεσμα να καθιστούν ακόμα περισσότερο αναγκαία τη λήψη κατάλληλων νομοθετικών και μη, μέτρων για την καταπολέμηση αυτών των φαινομένων. Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, προστατεύεται και σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Το άρθρο 8 Ε.Σ.Δ.Α. κατοχυρώνει το απαραβίαστο της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, το άσυλο της κατοικίας, το απόρρητο της επικοινωνίας και την προστασία των προσωπικών δεδομένων στα πλαίσια της κοινωνίας της Ευρώπης. Επιπλέον, η νομολογία του Ε.Δ.Δ.Α είναι πλούσια σε αποφάσεις σχετικές με το εξεταζόμενο θέμα. Το ζήτημα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής, είναι ιδιαίτερα λεπτό ζήτημα αλλά ταυτόχρονα κρίσιμο για τη σωστή και κυρίως δημοκρατική λειτουργία μιας χώρας. Μια χώρα που σέβεται τους πολίτες που την απαρτίζουν, σέβεται με κάθε τρόπο και μέσο τα δικαιώματα που σχετίζονται με αυτούς, αναπτύσσοντας μηχανισμούς που τα διαφυλάσσουν με τον καλύτερο και πιο αποτελεσματικό τρόπο.